

Volontärer i församling och förening

Åsa Ahlqvist
Katarina Glas
Solveig Westerbom

Bilda 

INNEHÅLL

Om ideellt engagemang i Sverige	3
Ökande ideellt engagemang i Sverige	3
Engagemanget tar nya vägar	3
Hur hittar man ett ideellt engagemang	3
Motiv för ideellt engagemang	3
Meningsfullt	4
Läs mer	4
Att öppna upp för volontärer i församlingen/föreningen	5
Hur vill vi presentera vår församling?	5
Behov – varför starta ny verksamhet?	5
Att tänka på i samband med volontäruppdrag	5
Volontärträffar	6
Introduktion	6
Fortsatt erfarenhetsutbyte/nätverksträffar med volontärer	6
Förslag till pedagogiska metoder och modeller för samtal och fördjupning	7
Tips på länkar, litteratur, material med mera	8
Bilaga 1 Överenskommelse om volontäruppdrag	9
Bilaga 2 Tystnadslöfte för volontär	10

OM IDEELLT ENGAGEMANG I SVERIGE

Ökande ideellt engagemang i Sverige

Aktuell forskning visar att det ideella engagemanget i Sverige är högt och stabilt. Drygt hälften av befolkningen gör oavlönade, ideella insatser i organiserad form. Det finns därmed inte fog för att säga att det ideella engagemanget minskar i Sverige. Tvärtom – det ökar.

I rapporten *Folk i rörelse – medborgerligt engagemang 1992–2014* presenterar forskare vid Ersta Sköndal högskola en undersökning av svenskarnas ideella/frivilliga arbete och informella insatser. Studien har föregåtts av fyra tidigare befolkningsstudier (1992, 1998, 2005 och 2009).

Andel av den vuxna befolkningen i Sverige som arbetat ideellt 2014

Män: 57 %
Kvinnor: 50 %
Totalt: 53 %

Genomsnittligt antal timmar per månad som de aktiva arbetar ideellt

Män: 17 timmar
Kvinnor: 13 timmar
Totalt: 15 timmar

Engagemanget tar nya vägar

Idag kan man engagera sig i en organisation utan att vara medlem i densamma. Det innebär att människor söker sig till ett engagemang främst för uppgiftens skull. Man söker en meningsfull uppgift och går till en organisation där man finner det. Vi behöver därför bli bättre på att presentera oss som organisationer, för att de som söker en meningsfull uppgift också ska kunna veta vilken organisation de är engagerade i och vad dess värdegrund står för.

Idrottsrörelsen samlar flest ideella (32 %), följt av sociala rörelser (24 %). 12 % av befolkningen gör minst en ideell insats inom religiösa rörelser varje år.

Hur hittar man ett ideellt engagemang

Sociala arenor och relationer är viktiga förutsättningar för att man ska engagera sig ideellt. De allra flesta uppger att de är engagerade därför att någon frågade dem. Det är också vanligare att den som förvärvsarbetar eller studerar också är ideellt engagerad.

Motiv för ideellt engagemang

Det finns naturligtvis en mängd motiv till varför en människa engagerar sig ideellt, motiv som ibland är uppenbara och ibland dolda. Oftast är det också en blandning av motiv som gör att man engagerar sig frivilligt. En motivblandning som också kan variera med olika skeenden och tider i livet. Det kan handla om en vald livsstil eller om att återgälda något som jag själv har fått. För en del handlar det frivilliga arbetet mest om plikt; ”det är viktigt och någon måste göra det”. Kanske startar det frivilliga engagemanget i en brist man har upplevt, mycket frivilligt arbete uppstår i ett upplevt behov. Det kan vara en kris i livet som gör att man söker sig till ett frivilligt arbete, eller det kan vara en upplevd skuld som man vill återgälda. Ofta kommer det frivilliga arbetet ur en längtan och drivkraft att förändra, att göra världen bättre och ur en önskan att få se nya områden, möta nya människor.

När en nordisk forskargrupp ställde frågan om vilka motiv människor hade för sitt engagemang fann man att:

- Altruistiska värden var det tveklöst viktigaste motivet i alla åldrar och hos både kvinnor och män. Att få göra gott, vara med och förändra världen på det sätt man anser gott. Att kämpa för alla människors lika värde, att kämpa för något man tror på.
- Därefter kom motiv som lärande och självutveckling. Man lär sig mer om sig själv och om andra, liksom förstås om det man är engagerad i.
- Det tredje motivet är självaktning och identitet. Genom att engagera sig frivilligt stärks min egen identitet som aktiv och nyttig medborgare. Det ger en mening till livet och ett sammanhang.

Om önskan att få göra gott, att få lära sig mer och att få stärka sin egen identitet är de starkaste motiven till människors frivilliga engagemang blir det viktigt att skapa möjligheter för den önskan att bli uppfylld. Att vara en skapande människa är helt enkelt en viktig del i vad det är att vara människa. Därför är det ideella engagemanget viktigt för människans skull och inte främst för organisationens skull. Kanske ligger i den tanken en nyckel till ett ökat ideellt engagemang i våra organisationer i Sverige idag. Möjligheten att få möta människors behov av att hitta ett engagemang, för sin egen skull.

Meningsfullt

Om jag ska välja att göra en frivillig insats måste jag uppleva det som meningsfullt. Här ligger en utmaning för organisationerna i den ideella sektorn att vara tydliga. Om människor som inte sedan tidigare är väl förtrogna med organisationen ska våga närma sig den och vara med i frivilligarbetet, måste de veta vad de ger sig in i. Vad som förväntas av dem, vad organisationen står för, om organisationens mål och värden stämmer med mina egna. Läger vi också till att själva lärandet är ett viktigt motiv för många, blir det viktigt att skapa en miljö som underlättar och synliggör lärandet. Att man får utbildning för sin uppgift, att det finns någon ansvarig att samtala med, att få utbyta erfarenheter med andra aktiva i organisationen är några sätt att strukturera upp det ideella engagemanget i en organisation.

Fakta om Sveriges ideella sektor

- Det finns 200.000 föreningar i Sverige.
- Sammanlagt har svenskarna 32 miljoner medlemskap i olika frivilligorganisationer.
- Värdet av de ideellt producerade tjänsterna beräknas till 150 miljarder per år.
- Inom sektorn finns det förutom de ideella 150.000 anställda på hel- eller deltid, vilket utgör 2,5 % av den totala arbetskraften i Sverige.
- Dessutom omsätter den ideella sektorn 150 miljarder kronor per år, vilket är ca 4 % av BNP

Källa: *Den ideella sektorn: Organisationerna i det civila samhället*, Filip Wikström och Tommy Larsson (2002)

Läs mer

www.volontarbyran.org

Forskning vid Ersta-Sköndal Högskola:

<http://esh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A808859&dswid=4054>

ATT ÖPPNA UPP FÖR VOLONTÄRER I FÖRSAMLINGEN/FÖRENINGEN

Hur vill vi presentera vår församling?

Behovet av frivilliga/volontärer i församlingens diakonala arbete har ökat den senaste tiden, inte minst genom det asylarbete som sker i många församlingar.

Allt fler volontärer engagerar sig i en församling eller annan organisation, till exempel i Röda korset, utan att vara medlem. Därför är det viktigt att beskriva sammanhanget för de volontärer som ska gå in i ett uppdrag. Volontärerna behöver känna till församlingen/föreningen som de ska arbeta i och ställa upp på den ideologiska grunden även om de själva inte är medlemmar.

Frälsningsarmén är den frikyrka som är mest känd i samhället för sitt sociala engagemang. På hemsidan presenterar de sig så här.

Frälsningsarmén är en kristen kyrka som är känd för sitt stora sociala engagemang. I det engagemanget ryms många olika tjänster som behandlingspersonal, administratörer, ungdomsledare, lärare och socialarbetare.

För oss är omsorgen om hela människan en central del i vår tro och verksamhet. De som arbetar hos oss är med och sprider våra kärnvärden; välkomnande, troende och hjälpsamt.

Övning

Fundera på hur en text skulle kunna se ut som presenterar er kyrka/församling. Skriv ett förslag. Samtala om de olika förslagen. Är beskrivningen tillräckligt tydlig? Finns det något viktigt som saknas?

Behov – varför starta ny verksamhet?

Din församling har beslutat att starta en ny diakonal verksamhet. I samband med detta är det viktigt att reflektera över varför församlingen satsar på detta? Hur påverkar det den övriga verksamheten?

Samtala om vilka motiv och drivkrafter ni har för att starta verksamheten.

Att tänka på i samband med volontäruppdrag

Uppdragsbeskrivning – vad ska göras?

Identifiera behovet – till vilka uppdrag söker ni volontärer? Formulera vad uppdraget innebär och avgränsa det när det gäller både innehåll och omfattning. Då är det lättare för volontären att avgöra om uppdraget passar. Om det är stora uppdrag, dela gärna in dem i flera.

Volontärprofil – vem söker ni?

Vissa volontäruppdrag kräver en specifik kompetens och erfarenhet. För att kunna slussa in rätt person på rätt uppdrag är det bra att vara tydlig med vilken kompetens och vilka erfarenheter ni efterfrågar.

Fånga engagemanget

Var noga med att återkoppla om ni till exempel har sökt volontärer genom en annons eller en Facebooksida. Tänk på att engagemang är en färskvara.

Överenskommelse

För att veta vad ni har kommit överens om underlättar det att upprätta en enkel överenskommelse som båda signerar. Överenskommelsen bör innehålla en kort beskrivning av uppdraget, uppdragets omfattning och tidsbegränsning samt ett tystnadslöfte.

Inom ideellt arbete i församlingar och föreningar finns det ingen reglering av tystnadsplikt. Ändå förutsätts det att förtroenden hålls och bevaras. Vi väljer här att kalla detta tystnadslöfte.

Se förslag på överenskommelse och tystnadslöfte i bilagorna 1 och 2.

Förberedelser

Ta god tid till att förbereda volontärarbete. Inbjud gärna till en särskild volontärsamling, en halvdag eller en kväll. Se förslag på upplägg på sid 6.

VOLONTÄRTRÄFFAR

Detta enkla material kan användas på olika sätt, till exempel vid ett introduktionsmöte med nya volontärer, som underlag vid enskilda samtal, som grund för en enkel volontärutbildning eller vid olika former av nätverksträffar. Använd det du behöver för den aktuella träffen.

Vid alla träffar och möten är det viktigt att tänka på delaktigheten – utgå från det som är viktigt för volontären och ta vara på volontärens intresse och engagemang! Tänk på att lämna stort utrymme för frågor och dialog.

Introduktion

Presentation av församlingen/föreningen

Vad tydlig med vilket sammanhang volontären kommer till. Berätta om:

- Vad ni står för som kyrka/förening.
- Vilken typ av verksamhet ni bedriver.
- Hur verksamheten finansieras.
- Om det finns anställda och andra frivilliga, beskriv deras uppgifter.
- Vem som är kontaktperson för volontären.
- Ge gott om tid för frågor.

Volontäruppdraget

- Beskriv det avgränsade volontäruppdraget, var tydlig, ärlig och realistisk med era förväntningar och hjälp volontären att också vara det.
- Förhållningssätt och bemötande i uppdraget.
- Beskriv möjligheterna till stöd för volontären, möjlighet till samtal, utbildning, nätverksträffar med mera.
- Kontrakt eller avtal för uppdraget, se förslag i bilaga 1.
- Villkor och eventuella ersättningar.
- Försäkringar.
- Krisberedskap.
- Plan för att motverka risken för sexuella övergrepp.
- Tystnadslöfte, se förslag i bilaga 2.

Drivkrafter för att engagera sig som volontär – bakgrund

Det finns många olika motiv för att engagera sig som volontär, ibland är motiven uppenbara och ibland dolda. Att öka medvetenheten om det som driver oss stärker oss i rollen som volontärer. Det är framförallt i mötet med andra vi kan upptäcka de dolda drivkrafterna i våra liv.

Ofta kommer det frivilliga arbetet ur en längtan och drivkraft att förändra, att göra världen bättre och ur en önskan att få se nya områden, möta nya människor. Motiven kan vara

- altruistiska
- önskan om att ta ansvar/påverka
- politiska
- en karriärväg.

Det som är tydligt är att det alltid finns en ömsesidighet, att man också engagerar sig för sin egen skull. Tänk på att ett volontäruppdrag är ett utbyte som ska kännas bra för alla involverade.

Samtal om volontärerens drivkrafter

Fundera först igenom om ni behöver tydliggöra gemensamma spelregler för samtalet. Exempel på spelregler:

- Det vi delar med varandra i den här gruppen stannar här.
- Alla har rätt att säga vad han/hon tycker utan att bli ifrågasatt som person.
- Allas erfarenheter och åsikter är lika viktiga.
- Vi är här för att lyssna och lära av varandra inte för att bli överens.
- Alla har rätt att säga sådant som inte är färdigtänkt och att ändra sig.
- Var och en har rätt att dela med sig av så mycket eller lite som han/hon anser lämpligt. Och vi hjälper varandra att respektera varandras gränser.

Använd en relevant pedagogisk metod för samtalet.

Förslag på frågeställningar att samtala om:

- Vilken är din drivkraft/dina motiv för att engagera dig som volontär? Finns det flera skäl?
- Hur ser vi på ömsesidigheten i engagemanget, att man också engagerar sig för sin egen del?
- Hur ser vi på våra olika motiv, finns det bättre eller sämre motiv för engagemang?

Fortsatt erfarenhetsutbyte/nätverksträffar med volontärer

Det är viktigt att volontärerna har ett relevant sammanhang där de kan samtala om uppdraget, om glädjeämnen men också om det som är svårt. Inbjud därför till återkommande nätverksträffar och erfarenhetsutbyten. Förslag på teman för föreläsningar och nätverksträffar:

- När det blir svårt – självsikt och bemötande.
- Närhet och distans – om gränsdragning och att hålla balansen i volontäruppdraget.
- Att hantera olikheter.
- Vad i volontäruppdraget som ger energi och mening och vad som tröttnar ut och dödar engagemanget.
- Aktuella frågeställningar med representanter från kommunen eller spännande organisation.
- Låt volontärerna själva komma med förslag om innehåll för kommande träffar.

Förslag till pedagogiska metoder och modeller för samtal och fördjupning

Rundor

Gå laget runt och låt en i taget säga något utifrån en fråga eller ett ämne. Den som har ordet får prata utan att bli avbruten eller kommenterad. Om man inte vill säga något har man rätt att passa.

Att använda ett fokusföremål (ett ljus, en sten eller någon sak som passar sammanhanget och gruppen) kan vara en god hjälp för att påminna varandra om att fokusera på den som har ordet.

Att använda en runda i början av ett möte, eller redan som presentation skapar delaktighet och ger alla en möjlighet att ”göra sin röst hörd”.

Bikupor

Deltagarna vänder sig till någon som sitter nära och samtalar två och två eller tre och tre om den aktuella frågeställningen. En bikupa är kort, 2–3 minuter. Den används för att låta alla tänka till och sortera sina tankar efter till exempel ett anförande/föredrag. Man kan också ge möjlighet till bikupesamtal inför ett samtal i plenum.

Svartvita kort

Associationsrika svartvita kort kan vara en hjälp för att sätta ord på tankarna och kanske ge nya tankar och idéer.

Lägg ut bilderna på ett bord eller sprid ut dem på golvet. Alla som vill väljer en bild eller två, men låter dem ligga kvar så att andra kan välja samma bild. När alla valt sina bilder låter man var och en, med hjälp av bilden/bilderna, säga några ord utifrån frågeställningen. Det är möjligt att passa (vara tyst) eller bara visa sin bild utan att säga något.

Fyra hörn

Ställ en fråga. Låt varje ”hörn” i rummet motsvara ett påstående utifrån frågan. Ha alltid ett öppet ”hörn”.

Låt sedan deltagarna ställa sig i det hörn där de tycker att påståendet stämmer bäst överens med vad de tycker, just nu. Ge sedan en liten stund till ett spontant samtal i hörnen. Låt sedan alla lyssna till varje ”hörn” varför de står där de står. Nedan finns ett enkelt exempel för att illustrera övningen.

Vad gör du helst när du ska koppla av?

1. Läser
2. Idrottar/motionerar
3. Är ute i naturen
4. Öppet hörn (motsvarar något annat)

Linjen

Låt deltagarna ställa sig på en tänkt linje i rummet. Ena änden av linjen motsvarar till exempel håller med eller ja verkligen. Den andra motsvarar håller inte med eller nej, verkligen inte.

Ledaren läser upp ett påstående eller en fråga, till exempel ”Jag känner mig ofta stressad och otillräcklig”. Deltagarna ställer sig på en plats på den tänkta linjen som motsvarar deras uppfattning. Låt de som står nära varandra samtala under några minuter varför de står där de står.

Ledaren ställer sedan frågan till några som står på olika ställen på linjen varför de står där de står.

OBS! Det är helt utifrån sig själv och sin egen uppfattning av frågan som man ställer sig på linjen.

More than one story – en mingelövning

More than one story är en kortlek utvecklat för att bygga broar mellan människor i alla åldrar, från alla bakgrunder och kulturer och som stimulerar till enkla berättelser ur livet.

Nedan finns ett förslag på hur man kan använda korten.

Ge följande instruktion till gruppen:

- Ni kommer att få varsitt kort och därefter ställa er i rummet och mingla runt
- Sök upp någon och presentera er för varandra.
- Dela därefter en kort berättelse ur livet utifrån det som står på korten.
- När båda har berättat byter ni kort och säger tack.
- Vifta sedan med ditt kort för att visa att du är ledig för nästa möte och en ny berättelse.

Reflekterande samtal

Låt fyra personer ur gruppen sätta sig i mitten av rummet, vända mot varandra. Övriga kursdeltagare sätter sig i en större ring runt den lilla gruppen.

Ge följande instruktion:

- Den mindre gruppen samtalar med varandra om en given frågeställning i ca 5–6 minuter. Den omgivande gruppen får bara lyssna och eventuellt göra anteckningar kring vad de hör gruppen prata om.
- Därefter får den mindre, inre gruppen vara tysta (men sitter kvar i mitten) och den större gruppen får samtala med varandra om vad de hört den mindre gruppen prata om i ca 5-6 minuter.
- Därefter går samtalet tillbaka till den innersta gruppen som får reflektera över om den större gruppen uppfattat dem rätt och om de vill tillägga något till samtalet.
- Som ett sista moment får den större gruppen sammanfatta samtalet och eventuellt lägga till sådant som missats i det tidigare samtalet.

Fiskskål

Samtalsformen ger deltagarna möjlighet att växla mellan en aktiv samtalande roll och en lyssnande roll, så att de kan se på en fråga utifrån olika perspektiv. Metoden passar bra för stora grupper som har en gemensam fråga att bearbeta.

Samtalet förs i en mindre inre ring, vem som helst får sitta där. De som sitter i den yttre ringen får inte säga något, vare sig till varandra eller till de som sitter i den inre ringen (bara lyssna och reflektera över det som sägs) Om alla stolar i den inre ringen är upptagna, kan en deltagare i den yttre ringen klappa någon i den inre ringen på axeln. Då måste den personen lämna sin plats åt den person som vill in. Alla deltagare kan gå ut och in i ringen hur många gånger som helst.

Eventuellt kan man avsluta övningen med att ge alla deltagare möjlighet att berätta vilka slutsatser de som individer har dragit av samtalet. Dessa slutsatser kan vid behov noteras på ett blädderblock. Poängtera att deltagarna inte behöver vara överens om slutsatserna.

Tips på länkar, litteratur, material med mera

- Forskning vid Ersta-Sköndal Högskola:
<http://esh.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A808859&dsid=4054>
- www.volontarbyran.se
- *Samtal kring kristet socialt arbete, studieplan* (Bilda)
- *Diakonins sju bord, Verbum*
- *Att leda frivilliga i föreningslivet*, Volontärbyrån
- *Att inkludera fler i föreningslivet*, Volontärbyrån
- Bildas ledarlåda med olika pedagogiska hjälpmedel för samtal och utbildningar.

Bilaga 1

ÖVERENSKOMMELSE OM VOLONTÄRUPPDRAG

Volontärens namn: _____ Personnummer: _____

Adress: _____

Telefon: _____

Mejladress: _____

Församlingens/föreningens namn: _____

Kontaktperson: _____

Telefon: _____

Mejladress: _____

Uppdraget som volontär innebär:

Uppdragets omfattning är ___ timmar/vecka

Volontäruppdraget börjar den _____ och avslutas den _____

Uppdraget kan förlängas om så önskas av båda parter.

Ort _____ Datum _____

Församlingens/föreningens företrädare

Volontären

Bilaga 2

TYSTNADSLÖFTE FÖR VOLONTÄR

Människor som deltar i vår församlings verksamhet måste kunna lita på att bli bemötta med respekt och att det som de berättar i förtroende inte förs vidare. Därför får du som frivillig volontär i vår församling inte föra vidare uppgifter som anförtrotts dig.

Som volontär i _____ församling/förening har jag informerats om vad som gäller kring tystnadslöftet. Jag lovar att inte föra vidare det som anförtrotts mig i förtroende eller röja uppgifter om enskildas personliga förhållanden.

Ort _____ Datum _____

Volontärens namn

